

Almatine Leene
& Wim Markus

DOGMATIEK VOOR IEDEREEN

weten **wat** je **gelooft**

Almatine Leene & Wim Markus

DOGMATIEK VOOR IEDEREEN

Weten wat je gelooft

Vijfde druk

KokBoekencentrum Uitgevers – Utrecht

INHOUD

11	Inleiding. Wat is dogmatiek?
13	Theologie en dogmatiek
15	Waarom zou je dit boek lezen?
17	Hoofdstuk 1. Ik geloof, geloof ik...
18	God leren kennen
18	Voor God kiezen
19	God ervaren
20	Twijfel in soorten
23	De hulp van argumenten
25	Hoofdstuk 2. Waarom zou je geloven?
26	Acht argumenten om in God te geloven
26	1 <i>Geloven geeft een verklaring voor de oorsprong van schoonheid en complexiteit van de schepping</i>
27	2 <i>Geloven geeft een verklaring voor ons morele besef</i>
28	3 <i>Geloven vervult onze diepste verlangens</i>
29	4 <i>Geloven geeft antwoord op basisvragen in ons leven</i>
29	5 <i>God laat zich kennen</i>
31	6 <i>Geloven ‘werkt’ in de levens van mensen</i>
32	7 <i>Gods verlossingsplan past bij onze diepste levensvragen</i>
33	8 <i>Het is waar</i>
35	Hoofdstuk 3. De Bijbel als betrouwbare bron
37	Ontstaan van de Bijbel
39	<i>Goddelijk en menselijk boek</i>
40	<i>Canonvorming</i>
41	Betrouwbaarheid van de Bijbel
41	<i>Is de tekst betrouwbaar?</i>
43	<i>De goede bijbelboeken?</i>
43	<i>Argumenten voor de betrouwbaarheid van het Oude Testament</i>
47	<i>Argumenten voor de betrouwbaarheid van het Nieuwe Testament</i>

47	<i>Betrouwbare schrijvers van betrouwbare gebeurtenissen</i>
48	<i>Andere argumenten</i>
51	Betrouwbaarheid en gezag van bijbelse leefregels
51	<i>Vertrouwen</i>
52	<i>Onderscheid maken</i>
52	<i>Betekenis en bedoeling</i>
55	<i>Gevoel als norm?</i>
55	<i>Helpende gesprekken</i>

57 **Hoofdstuk 4. Wie is God de Drie-ene?**

57	Wie is God?
59	<i>Drie-eenheid in de Bijbel</i>
60	<i>Eenheid en specialisme</i>
63	Drie-eenheid in soorten
63	<i>Meer of minder God?</i>
65	<i>Oost en West</i>
66	<i>Wie is de belangrijkste?</i>
67	Betekenis voor jou
67	<i>God is dichtbij</i>
68	<i>God is een mysterie</i>
69	Andere godsdiensten

71 **Hoofdstuk 5. God de Vader en zijn schepping**

72	Schepping
73	<i>Ook evolutie?</i>
76	<i>Niet alleen werk van de Vader</i>
77	<i>Sporen van de Schepper</i>
77	<i>Buitenaards leven?</i>
80	<i>Eén dag rust</i>
82	Geloof en wetenschap
82	<i>Twee brillen</i>
83	<i>Twee voorbeelden</i>
84	Gods voorzienigheid en het lijden
86	<i>Hoe almachtig is God?</i>
87	<i>Kwetsbare aarde</i>
88	<i>Alleen toelating?</i>
90	<i>Het echte heil</i>
91	<i>Alles doen meewerken</i>

94 **Hoofdstuk 6. Jij als Gods schepsel en zijn leiding**

95	Jijzelf als Gods unieke schepping
96	<i>Relaties, jouw intellect en je bezigheden</i>

97	<i>Roze of blauwe muisjes</i>
98	<i>Afhankelijkheid en stereotypen</i>
99	Hoe fout het ging
100	<i>Schaamte en schuld</i>
101	<i>Wat is zonde precies?</i>
101	<i>In zonde ontvangen en geboren</i>
102	Een nieuw mens
104	Gods leiding van jouw leven
104	<i>Misverstanden</i>
106	<i>Geestelijke oefeningen</i>
107	<i>Wegwijzers: 7xB</i>
108	<i>Verkeerde beslissing?</i>
111	Hoofdstuk 7. God de Zoon en jouw redding
112	God en mens
113	<i>Honderd procent mens, honderd procent God</i>
115	Geboren uit een maagd?
116	<i>Hoe verklaar je dat?</i>
117	Jezusbeelden in de vier evangeliën
117	<i>Synoptische evangeliën</i>
119	Het leven van Jezus in chronologische volgorde
119	<i>Het leven van Jezus</i>
120	<i>Het sterven van Jezus</i>
121	<i>De betekenis van zijn sterven</i>
121	<i>Overwinningsmodel</i>
122	<i>Offermodel</i>
123	<i>Voorbeeldmodel</i>
123	<i>Opgestaan uit de dood</i>
125	<i>Hemelvaart</i>
127	Excurs bij hoofdstuk 7: Een plaats voor de hemel
128	<i>'Hoger' dan de blauwe luchten</i>
128	<i>Meer ruimte nodig</i>
131	<i>Hemelvaart</i>
133	Hoofdstuk 8. God de heilige Geest en jouw leven
134	Wie de Geest is
134	<i>Schepper van leven</i>
134	<i>Toeruster van mensen</i>
135	<i>Schenker van goddelijke kracht</i>
136	<i>Transformeerder van mensen</i>
136	<i>De Geest en de Drie-eenheid</i>

137 Hoe Hij in je werkt
138 *De Geest geeft geloof*
138 *De Geest geeft bevrijding*
138 *De Geest maakt je een mooi mens*
139 *De Geest bidt voor je*
139 *De Geest verbindt ons aan elkaar*
140 Wat Hij geeft
140 *Vrucht van de Geest*
143 *Gaven van de Geest*
144 *Genezing en klanktaal als speciale gaven*
145 *Doop met de heilige Geest?*
147 *Zonde tegen de heilige Geest*

149 **Hoofdstuk 9. Gods verkiezing en jouw keuze**

150 *Vooraf*
151 Gods verkiezing
152 *Uitverkiezing van eeuwigheid*
152 *Leer van de kerk*
154 *Geen passende woorden*
155 *Mysterie en uitkomst*
155 *Kun je het weten?*
157 Kunnen Gods keuze en jouw keuze samengaan?
158 *God is eerlijk*
159 *Onze keuze*
159 *Ervaring*
160 *Liever loven*

162 **Hoofdstuk 10. De kerk en andere hulpmiddelen**

163 *Mysterie*
164 Wat de kerk is
165 *Gemeenschap van aanbidbers*
165 *Gemeenschap van onderlinge liefde en zorg*
166 *Gemeenschap van getuigen*
167 *Gemeenschap van leerlingen*
168 *Gemeenschap van Gods nieuwe Rijk*
169 *Gemeenschap van man en vrouw, jong en oud, rijk en arm, wit en zwart, geleerd en ongeleerd*
170 *Gemeenschap van luisteraars*
171 *Gemeenschap van heiligen*
171 Sacramenten
172 *Gods genade: nauwelijks te geloven*
173 *Het extra?*
173 *Teken en zegel van genade*

174	<i>Samenvatting (doop)</i>
178	<i>Samenvatting (avondmaal)</i>
179	<i>Vier verbindingen</i>
180	Ambtsdragers in de kerk
184	Hoofdstuk 11. In gesprek met God
184	Bidden in soorten
186	<i>Bidden op verschillende manieren</i>
187	Heeft bidden zin?
189	Gebedsgenezing
190	<i>Gave en geloof</i>
191	Altijd verhoring?
194	Hoofdstuk 12. Wat komen gaat
195	Het sterven overslaan?
196	Tussen heengaan en opstaan
199	Gods beoordeling
199	Het eindoordeel
202	Het nieuwe dat komt
203	<i>Wanneer?</i>
205	<i>Er gaat iets mee</i>
206	<i>Geen vernieling, maar vernieuwing</i>
208	<i>Met wat voor lichaam?</i>
210	<i>Herkenning?</i>
210	<i>Wat zullen we dan doen?</i>
211	<i>Altijd feest</i>
215	Begrippenverklaring
222	Register van begrippen
225	Gespreksvragen

Uitleg iconen

Tussen de lopende tekst vind je regelmatig gedeelten die inspringen en aangegeven worden met een klein plaatje (icoon). Hieronder staan deze iconen op een rij met de betekenis ervan. Na zo'n gedeelte gaat de lopende tekst weer verder.

Soms is het duidelijker om de lopende tekst van een bepaald gedeelte eerst helemaal te lezen en daarna de gedeelten ertussen die met een icoon staan gemarkeerd.

Hier vind je een casus of een voorbeeld als verduidelijking.

De genoemde bijbelgedeelten sluiten aan bij wat je zojuist gelezen hebt.

Het filmpje dat hier staat beschreven is een extra toelichting. Scan de QR-code met je mobiele telefoon.

Deze gedeelten geven je extra informatie. Ze zijn bedoeld als verdieping van wat je zojuist gelezen hebt.

Hier vind je afleveringen van de EO-podcast 'Dit is de Bijbel' die betrekking hebben op het hoofdstuk. Scan de QR-code of ga naar:

<https://www.eo.nl/podcast/dit-is-de-bijbel/overzicht>

Wie zich nog meer wil verdiepen in het thema van dit hoofdstuk vindt hier passend leeswerk.

INLEIDING

WAT IS DOGMATIEK?

Stroomstoring

Heb je wel eens een stroomstoring meegemaakt? In Nederland komt dat niet zoveel voor, maar in landen zoals Zuid-Afrika of India regelmatig. Overdag merk je daar weinig van. Alhoewel, als je computer uitvalt en je de deadline van je opdracht daardoor niet haalt, is dat knap vervelend. Als je vervolgens een kopje thee wilt zetten, beseft je dat de waterkoker het niet doet en iets verwarmen in de magnetron is er ook niet bij. Als het donker en koud is, is een stroomstoring nog vervelender. Met een gaslampje of zaklamp op je mobiel kun je nog wel iets zien, maar daarmee douchen of je kamer opruimen gaat lastig. Binnen de kortste keren trek je de dikste trui aan die je hebt. Op zo'n moment is het ook niet aan te raden de weg op te gaan: stoplichten werken niet en er is geen straatlantaarn die het doet.

Elektriciteit maakt een groot verschil in ons leven. Dat beseft je vaak pas als er een stroomstoring is. In de tijd van de Bijbel kende men helemaal geen stroom. Het was overal pikdonker zodra de zon onder was. Als Johannes zijn boek begint met Jezus het Licht te noemen, spreekt dat de lezers direct aan. In het donker was het levensgevaarlijk: wilde dieren en rovers waren overal. Licht kon je leven redden.

Volgens de theoloog Karl Rahner (1904-1984) kun je een dogma ook vergelijken met een straatlantaarn. Om die vergelijking te begrijpen is het goed om eerst te bespreken wat het woord 'dogma' betekent. Dat woord is Grieks en betekent leerstelling en mening. Een leerstelling is bijvoorbeeld dat Jezus is opgestaan. Toch komen we over de betekenis daarvan verschillende meningen tegen. Daarom zijn beide betekenissen van het woord 'dogma' belangrijk. Als iets een dogma wordt genoemd, betekent dat niet dat daarmee de gesprekken ophouden. Het dient als een hulpmiddel om erover te spreken, niet als een stok om mee te slaan. Als dat het geval is dan is een dogma als een straatlantaarn die de weg wijst.

'Dogma's zijn als straatlantaarns. Ze helpen de weg te vinden in het duister. Maar alleen dronkenlappen klampen zich eraan vast.'

Karl Rahner

Dogma in de Bijbel

Ook in de Bijbel komt het woord 'dogma' voor. In Lucas 2:1 komen we het tegen als een bevel van de keizer. In Handelingen 16:4 verwijst het naar de besluiten die op de vergadering van de apostelen zijn genomen. Ook wordt het woord in Efeziërs 2:15 en Kolossenzen 2:14 gebruikt om naar de geboden van Mozes te verwijzen. Aan het begin van de kerkgeschiedenis is er al sprake van systematisch nadenken over het geloof, maar de benaming dogmatiek voor de wetenschappelijke studie naar wat geloof is, werd pas gangbaar vanaf de zeventiende eeuw.

In de Bijbel gaat het over Jezus, over het ontstaan van leven, mensen, de toekomst van de wereld, en nog veel meer. Die thema's zijn niet geordend per onderwerp. Een boek dat probeert om alle belangrijke onderwerpen uit Gods Woord te bespreken en samen te vatten noemt je een dogmatiek. Het is prettig als je verschillende onderwerpen puntsgewijs kunt nagaan. Helemaal omdat het er soms op lijkt of bijbelteksten elkaar tegenspreken. Bijvoorbeeld over Gods liefde en zijn oordeel, of over de kinder- en volwassendoop. Dan is het goed om alle bijbelpassages over dat onderwerp naast elkaar te leggen en te lezen wat mensen in de kerkgeschiedenis daarover hebben gezegd. Op die manier kun je je mening vormen en daarover met anderen in gesprek gaan. Zo kunnen de onderwerpen in dit boek ook een licht bieden op je levenspad en je meer leren over geloven.

Vaak kent een dogmatiek minimaal zes thema's: De Bijbel, God, Jezus Christus, de mens, de kerk en de toekomst. Dit boek heeft twaalf hoofdstukken. Dat betekent dus dat we sommige thema's hebben toegevoegd. Meestal begint een dogmatiek met redenen om te geloven en eindigt het met Gods toekomst. Voor andere hoofdstukken is het minder makkelijk om de volgorde te bepalen. Zo kun je erover discussiëren of je eerst de Bijbel bespreekt en daarna wie God is, of andersom. Aan de ene kant is de Bijbel de bron van onze kennis, maar God bestond al voor er een woord over Hem was geschreven. In dit boek is gekozen om eerst Gods Woord te bespreken, maar dat wil niet zeggen dat die keuze een volgorde van belangrijkheid laat zien.

Dogmatieken in Nederland

In Nederland zijn verschillende dogmatieken verschenen. Bijvoorbeeld *Christelijke dogmatiek*, geschreven door Cees van der Kooi en Gijsbert van den Brink in 2012. *Geground geloof* waaraan verschillende schrijvers deelnamen verscheen in 1996. Een wereldwijd bekend geworden dogmatiek met de titel *Christelijk geloof* schreef Hendrikus Berkhof in 1973. Verder noemen we nog *Beknopte Gereformeerde dogmatiek* van J. van Genderen en W.H. Velema in 1992 en *De Gereformeerde Dogmatiek* van ds. G.H. Kersten.

Ben Wentsel heeft een dogmatiek geschreven waarin hij het gesprek met de Islam aangaat. Dat boek draagt de titel: *Hij-is-er-bij. Handboek bijbelse geloofsleer*.

Een oudere, invloedrijke dogmatiek in Nederland is die van Herman Bavinck. Het eerste deel van vier verscheen in 1895 en de serie kreeg de titel: *Gereformeerde dogmatiek*.

Sommige dogmatieken beslaan een boek, andere dus meerdere delen. Van de reeks van W.J. Ouweneel verscheen in 2013 het laatste van de twaalf delen. Ook Bram van de Beek werkt al vanaf het jaar 2000 aan een reeks dogmatische boeken die de titel *Spreeken over God* draagt.

'Dogmatiek is niet anders dan een poging een beetje fatsoenlijk te praten over de verhouding God, mens en wereld.'

Cees van der Kooi

Theologie en dogmatiek

Dogmatiek maakt onderdeel uit van de theologie. Daarom is het belangrijk kort te bespreken wat theologie precies is. Theologie is een wetenschap die nadenkt over God en de goddelijke openbaring in de Bijbel bestudeert. Met 'openbaring' bedoelen we dat God zichzelf bekendmaakt door Jezus, maar ook door zijn Woord en de schepping. Daarom gebruikt theologie ook de andere wetenschappen als bron om kennis over God te vergaren. Verder kijkt de theologie ook naar de traditie, dat wil zeggen: zij bespreekt de gedachten van mensen door de eeuwen heen over God en zijn Woord. En als laatste spelen ervaring en praktijk ook een belangrijke rol. Ten slotte kan theologie niet om de werkelijkheid van elke dag heen en is zij belangrijk voor de praktijk.

Vier bronnen voor theologie

Patrick Nullens en Raymond Volgers bespreken in hun boek *Tussen twee werelden. Een kennismaking met de christelijke theologie* vier theologische bronnen die teruggaan op de theologie van John Wesley (1703-1791): Bijbel, traditie, rede en ervaring. Ze leggen uit dat deze vier bronnen zorgen voor evenwicht, want op zichzelf zijn ze eenzijdig. Als je slechts gericht bent op het verstand (rede) kan het gebeuren dat je alles wat niet te bevatten is als onwaar ziet. Vooral sinds de Verlichting (een tijdperk rond de 17^e en 18^e eeuw waarin wetenschap en intellectuele uitwisseling centraal stonden) is dit denken populair geworden. Daar tegenover staat ervaring. Als dat de enige bron is, raakt theologie ongeloofwaardig. Ook de traditie kan niet als de enige autoriteit gelden, want daardoor doe je de theologie tekort. Als laatste kan – los van de andere drie bronnen – zelfs de Bijbel verkeerd worden gebruikt. Het kan vroom klinken als je alleen het Woord als autoriteit ziet, maar je doet meer recht aan de Bijbel als je bij het bestuderen daarvan ook uit de andere bronnen put.

Theologie is geen geïsoleerde wetenschap. Twee wetenschappen die verwant zijn aan theologie zijn de godsdienstwetenschappen en de filosofie. Godsdienstwetenschap, ook wel religiewetenschap genoemd, houdt zich vooral op een beschrijvende manier bezig met verschillende godsdiensten. De theologie moet zich tot deze wetenschap verhouden, want je kunt niet de ogen sluiten voor andere religies. Ook filosofie heeft een nauwe verbintenis met theologie. Historisch gezien gaat deze wetenschap aan de theologie vooraf: al in de zesde eeuw voor Christus waren er in het westen filosofen. Filosofie betekent 'liefde voor de wijsheid' en daarom wordt ze ook wel wijsbegeerte genoemd. Filosofie zoekt naar de diepere zin en samenhang van alles wat waar te nemen is. Dat doet de theologie ook. Daarom zijn veel theologen ook filosofen. Te denken valt aan de Afrikaan Aurelius Augustinus (354-430), de Italiaan Thomas van Aquino (1225-1274), en de Deen Søren Kierkegaard (1813-1855). Bij de filosofie zijn de Bijbel en God niet het uitgangspunt, maar het eigen rationele vermogen. Wel bespreekt de filosofie het bestaan van God. Bij de theologie vormen de Bijbel en God wel het onderwerp en uitgangspunt. Binnen de theologie zijn verschillende afdelingen te onderscheiden. De studie theologie wordt aan een universiteit en hogeschool vaak opgedeeld in drie gebieden. In de begrippenverklaring achter in dit boek vind je een definitie van de vakken die hierna worden genoemd.

Uiteraard staan deze drie gebieden niet op zichzelf, ze hebben elkaar nodig. De dogmatiek valt onder de systematische theologie. Bij dat onderdeel worden thema's uit de Bijbel uitgelegd in hun verschillende verbanden en gaat het vooral om wat christenen belijden. Als je zegt dat God de Vader, Zoon en Geest

alle drie God zijn, probeert de systematische theologie die uitspraak uit te leggen en uiteindelijk ook te bepalen wat dit voor ons leven nu betekent. In de dogmatiek maakt men gebruik van de andere vakken die onder systematische theologie vallen, zoals kerkgeschiedenis, ethiek (geloofsleven), apologetiek (geloofsverdediging) en kerkrecht (regels van de kerk). Maar ook de andere onderdelen van de theologie, de bijbelwetenschappen en praktische theologie zijn nodig.

Onderdeel	vakken
Bijbelwetenschappen	Oude Testament, Nieuwe Testament, exegese, hermeneutiek, vertaling
Systematische theologie	Kerkgeschiedenis, dogmatiek, ethiek, apologetiek, kerkrecht
Praktische theologie	Pastoraat, liturgiek, gemeenteopbouw, missiologie, homiletiek, catechetiek, jeugdwerk

Waarom zou je dit boek lezen?

Misschien vind je het woord ‘dogmatiek’ erg droog, saai en ingewikkeld klinken. Niets is minder waar. Het is juist heel boeiend om een boek in huis te hebben dat een overzicht biedt van wat geloven inhoudt. Kennis opdoen over wat je gelooft en daarover nadenken is erg mooi om te doen. Sommige mensen willen niets van dogma’s weten omdat deze een levend geloof in de weg zouden staan. Dat kan soms wel zo zijn, maar dat hoeft niet: het kan juist je geloof versterken.

Iedereen heeft leerstellingen. Ook de uitspraak dat je die niet hebt is een leerstellige uitspraak. Het is altijd goed om leerstellingen te onderzoeken. En als iemand een andere mening heeft, is het goed om samen te zoeken naar wat de Bijbel zegt. Dat hoeft niet zo ingewikkeld te zijn, al is een dogmatiek meestal een moeilijk boek en vaak slecht leesbaar voor de niet-geschoolde theoloog. De titel van dit boek geeft aan dat het onze bedoeling is deze dogmatiek voor iedereen leesbaar te maken. Daarom vind je introductieverhalen, verdiepende gedeelten, verwijzingen naar filmpjes en boeiende citaten. Ook vind je aan het eind van een hoofdstuk suggesties voor boeken die je over dat onderwerp verder kunt lezen.

Calvijn over dogmatiek

Johannes Calvijn (1509-1564) was een Frans-Zwitserse theoloog die veel heeft betekend in de tijd van de Reformatie. In zijn bekendste boek *Institutie* (onderwijzing) van de christelijke religie schrijft hij dat het doel van dogmatiek is om kennis van God en van onszelf te krijgen. Je vindt in de *Institutie* meer dan zeventuizend bijbelcitaten, want volgens Calvijn moet een dogmatiek een echo zijn van bijbelteksten en

nog meer: een kader waardoor de Bijbel beter te begrijpen is. Zijn boek heeft hij geordend volgens de Apostolische Geloofsbelijdenis.

Gebruik van dit boek

Dat dit boek een hulpmiddel is bij persoonlijke studie van de christelijke geloofsleer is, zal duidelijk zijn. Het blijkt ook een prima studieboek voor het vak Dogmatiek bij diverse opleidingen.

Onder meer door de schrijvers zelf is de oorspronkelijke uitgave van *Dogmatiek voor iedereen* verschillende jaren gebruikt in catechesegroepen. Met name voor de belijdeniscatechese blijkt het zeer geschikt. In verband daarmee zijn achter in dit boek gespreksvragen opgenomen. In een afzonderlijk werkboek worden bij elk hoofdstuk meer verdiepende vragen en opdrachten aangereikt. Dat is te downloaden via <https://www.theologie.nl/boek/dogmatiek-voor-iedereen/>

Verder kan het boek ook gebruikt worden als leidraad bij themadiensten of leerdiensten. Als ondersteuning in deze diensten kunnen de videolessen gebruikt worden die bij de verschillende hoofdstukken zijn gemaakt. Je vindt ze op www.weetwatjegelooft.nl/cursus/dogmatiek

De schrijvers van deze dogmatiek staan in de protestantse traditie en dat ga je waarschijnlijk ook merken. Dat wil niet zeggen dat we bepaalde thema's uit de weg gaan. Je geloof wordt juist verdiept als je in gesprek gaat met andere stromingen en denkwijzen. We hebben elkaar nodig in het nadenken over wie God is en alle andere onderwerpen die je in de Bijbel vindt.

Als regel wordt in dit boek de NBV²¹ gebruikt. Wanneer in bepaalde gevallen een andere vertaling gekozen is staat dat aangegeven. Ook zijn een aantal podcasts toegevoegd en nieuwe citaten gekozen. In een enkel geval is de lopende tekst uitgebreid of juist ingekort.

Graag willen we vier mensen bedanken die alle hoofdstukken van de oorspronkelijke uitgave gelezen en op een positieve manier van kritisch commentaar hebben voorzien. Het heeft ons bijzonder geholpen om dit boek te maken zoals het nu is. In alfabetische volgorde: prof. dr. G. van den Brink, Kelly Keasberry, prof. dr. W. Verboom en Herman van Wijngaarden.

We wensen je veel leesplezier!

Almatine Leene en Wim Markus
Hattem / Bergschenhoek

1 IK GELOOF, GELOOF IK

Ervaring van God

Wat ik uit mijn jeugd meeneem, is de grote nadruk op het leven met God. Bevinding noemden we dat. Het besef dat geloof iets met je doet, dat het je verandert. De ervaring van God in je leven is essentieel. En tegelijk is er het besef dat Hij er soms niet is. De verborgenheid van God wordt ervaren, niet als wanhoop, maar behorend bij het geloofsleven. Met als houvast: Hij heeft het beloofd, Hij zal weer komen.

Mijn ouders waren zeer gelovige mensen. Zij lieten in hun leven zien dat God er is. Ik had wel eens de ervaring dat in onze huiskamer een ladder stond die in de hemel reikte.¹

Aldus dr. Bas Plaisier in een gesprek met journalist Arie Kok. Bij die ladder naar de hemel zal hij wel gedacht hebben aan de 'Jakobs ladder' uit Genesis 28. Jakob is op de vlucht voor zijn broer Esau en krijgt onderweg in Betel een droom. Hij ziet een ladder vlak bij zich tot boven in de hemel. Engelen gaan omhoog en dalen af. Even later komt de Here God bij hem staan en belooft Jakob heel het land waar hij nu ligt te slapen. Voor de mensen toen is zo'n droom een betrouwbare manier waarop God zich laat ervaren. Misschien zeg je: ik had wel naast Jakob willen zitten bij die ladder. Live Gods stem horen lijkt je een uitkomst. Dan is alle twijfel weg. Waarom laat God eigenlijk niet wat meer van zich horen? Waarom schrijft Hij niet op de muren van jouw kamer: 'Ik ben er'?

Die vraag is niet eenvoudig te beantwoorden. Wat we wel weten, is dat geloven niet alleen te maken heeft met het horen van een duidelijke stem. Het is ook zonder zo'n stem mogelijk God te leren kennen, want het gaat om een relatie met Hem. Door de Bijbel, natuur, kerk en op heel veel andere manieren kan deze relatie ontstaan en groeien. Geloven in God heeft te maken met weten (je verstand), ervaren (je gevoel) en met een keuze maken (je wil). Daarover gaat dit hoofdstuk. Ook bespreken we wat twijfel precies is.

¹ *De Waarheidsvriend*, 6 februari 2015, 18.

God leren kennen

Christelijk geloven is meer dan een religieus gevoel krijgen als je op een bergtop staat of een emotionele kick bij een prachtig lied. Geloven heeft ook alles met ons verstand te maken. Voor mensen met een verstandelijke handicap heeft God zijn eigen weg. Maar dat wil niet zeggen dat kennis onbelangrijk is. Geloven is ook: willen weten wie God is. Jouw denken doet mee.

Annemarie...

Maaïke zag uit naar de komst van haar babybroertje of zusje. Annemarie bleek een zwaar gehandicapt meisje te zijn. Het hele gezinsleven veranderde en Maaïke vroeg vaak aan God waarom Hij haar geen gezond zusje had gegeven. Hoe ouder ze werd, hoe meer moeite ze kreeg met geloven. Maar wonderlijk genoeg leek Annemarie enorm veel van God te houden. In de kerk was ze op haar gelukkigst en de dag waarop ze stierf, had ze een grote glimlach op haar gezicht. Annemarie is voor Maaïke het grootste bewijs geworden van Gods bestaan.

Wie zijn verstand onbenut laat, geeft het geloof geen kans om wortel te schieten. De Geest wil ons verstand helemaal inschakelen door het te openen voor God. Dan ga je inzicht krijgen in Gods grote genadeplan met deze wereld en met jezelf. Dan groeit er vastheid en rol je niet gelijk ondersteboven als iemand een paar moeilijke vragen stelt. Daarom: wapen je geloof met kennis. Juist dit boek wil je daarmee helpen.

Hoe beter je God leert kennen, hoe meer je Hem zult bewonderen om wie Hij is en om wat Hij doet. Het betekent ook dat je er steeds meer van overtuigd raakt dat de Here God werkelijk God is en daarom ook boven ons denken en begrijpen uit gaat.

Maar geloven dat God er is en dat Hij goed is voor jou en al begonnen is zijn nieuwe Rijk op aarde te brengen, wordt nooit een optelsom van alles wat je uit de Bijbel geleerd hebt. Zekerheid vind je niet door meer na te denken. Ook al kan dat soms helpen.

Voor God kiezen

Geloven is niet alleen je verstand vullen met bijbelkennis, maar ook er ook naar verlangen dat de Bijbel je leven verandert. Je kennis van God wordt gedragen door je keuze om het geleerde te willen omzetten in daden. Je kunt weten dat er alleen redding van zonde en dood is door het geloof in Jezus Christus, maar als je die redding niet aanneemt, heeft het voor jou geen effect. Nu is kiezen voor God en voor de Here Jezus heel anders dan kiezen tussen pindakaas van de Aldi of het eigen merk van Albert Heijn. Hoe het wel is, valt

nauwelijks uit te leggen. Het lijkt het meest op verliefd worden. Waarom kiest een jongen voor dat ene meisje en een vrouw voor die ene man? Dat kunnen ze ook niet uitleggen. Het komt in elk geval door die ander. Door wie hij of zij is springt er een vonk over. Maar tegelijk maak je duidelijk zelf de keus. Je wilt niet anders. Het overkomt je als een geschenk.

Efeziërs 5:31-32

In dit bijbelgedeelte kiest Paulus de intieme eenheid van man en vrouw als beeld voor de geloofseenheid van Christus en de kerk. Om 'gaan geloven' te vergelijken met verliefd worden is dus niet zo'n vreemde gedachte.

Deuteronomium 6:5; Marcus 12:30

Jezus haalt in Marcus het Oude Testament aan waarin het grote gebod staat dat je God lief moet hebben met alles wat in je is.

De manier waarop gelovigen voor Jezus kiezen, kun je daar het beste mee vergelijken. Gods beloften van vergeving en eeuwig leven laten liefde tot Hem in je wakker worden. Ze laten een vonk overspringen. Zomaar. Soms ineens. Bij een ander heel geleidelijk. Je hebt er helemaal niet op gerekend. Door die vonk van Gods onvoorwaardelijke liefde ging je hart open. En die vonk werd een vlam. De vlam van jouw persoonlijke keuze. Het overkomt je als een geschenk. Met heel je hart neem je het evangelie aan. Je kiest ervoor, want je wilt niet anders. Zo begint het. En zo gaat het verder. Want geloven is ook steeds opnieuw tot geloof komen. Maar na de eerste keer is er wel wat veranderd. Als je eenmaal de keus voor Jezus gemaakt hebt omdat Hij jouw hart vervulde met zijn liefde, verlang je steeds weer naar een nieuwe aanraking door Hem, een nieuwe ervaring van God.

God lijkt soms net een sprookje. Geloven is niet altijd makkelijk, maar het is de keuze voor het mooiste verhaal dat veel meer is dan een sprookje.

God ervaren

Je had al begrepen dat geloven in God meer is dan veel van de Bijbel weten. Geloven is een relatie van liefde met God hebben. Dat heeft ook alles met je gevoel te maken. Je mag er naar verlangen dat de Here God je telkens in jouw leven laat ervaren dat Hij er is en dat zijn liefde ook voor jou is. Dat is geen kwestie van een knopje omzetten of tien keer hetzelfde lied zingen. Maar zingen kan wel helpen. Of het bidden van een psalm. Het is niet vreemd als je gevoel van Gods liefde soms helemaal weg is. Dat gebeurde bij de dichters van de psalmen ook. Daarom bidt de dichter van Psalm 42: *'Evenals een moede*

hinde naar het klare water smacht, schreeuwt mijn ziel om God te vinden die ik ademloos verwacht.'

Opwekking 281

Misschien ken je Psalm 42 nog beter als een opwekkingslied. De tekst ervan volgt niet de hele psalm, maar de inhoud onderstreept wel heel mooi het verlangen dat God ons hart weer met zijn aanwezigheid vervullen zal.

*Als een hert dat verlangt naar water,
zo verlangt mijn ziel naar U.
U alleen kunt mijn hart vervullen,
mijn aanbidding is voor U.
U alleen bent mijn kracht, mijn schild.
Aan U alleen geef ik mij geheel.
U alleen kunt mijn hart vervullen,
mijn aanbidding is voor U.*

Het gaat in deze psalm niet over de twijfel of God er is. Daar is de dichter van overtuigd. Maar als gelovige verlang je meer dan alleen maar een heldere overtuiging. Je kunt overtuigd zijn dat je als man getrouwd bent met de vrouw van je leven, maar als je niet regelmatig tegen haar zegt 'ik hou van jou', geeft haar die overtuiging ook niet veel vreugde meer. Elke liefdesrelatie, dus ook die van het geloof, heeft steeds weer bevestiging nodig. Dat is het grote verschil met bijvoorbeeld je rijbewijs. Zolang je helder kunt denken, twijfel je niet aan de geldigheid daarvan. Als je tot geloof in Jezus Christus gekomen bent, weet je dat je een van Gods geliefde kinderen bent. Het maakt je blij. Maar als je maandenlang niets van Gods liefde merkt raakt de blijdschap weg en groeit het verlangen naar een nieuwe ervaring van Gods liefde. Ook al zal dat verlangen bij de ene gelovige sterker zijn dan bij de andere. Je karakter speelt daarbij ook een rol. Als je sterk gevoelsmatig op gebeurtenissen reageert, zul je meer behoefte hebben aan ervaring, dan iemand die meer 'denkend' is ingesteld. Die stille of uitbundige ervaring van Gods liefde en vergeving door het offer van Jezus is een krachtcentrale voor moeilijke tijden. Dat je ook daarbij van God afhankelijk bent, is niet erg. Het is eerder een hele opluchting. Want God laat niet los waar Hij mee begonnen is (zie Ps. 138:8). Als Hij je hart opent, stroomt het vol vreugde en weet je alles weer met een zekerheid die geen enkel bewijs meer nodig heeft. Alle twijfel is dan weg.

Twijfel in soorten

Er zijn christenen die vinden dat gelovigen aan veel mogen twijfelen, maar niet aan het bestaan van God. De werkelijkheid is anders. Er gebeuren zoveel

verbijsterende dingen die niet lijken te kloppen met wat je van God weet. Bovendien kan Satan je zo plagen dat je op het ene moment je afvraagt of God er wel is en je een volgende dag twijfelt of God wel eerlijk is. Nog weer een dag later aarzel je om te geloven dat het offer van Christus ook voor jou gebracht is.

Niet elke gelovige overkomt dit. Sommigen worden in hun leven nooit geplaagd door de twijfel of God bestaat. Anderen geven toe dat die twijfel er kan zijn, maar dat je daar wel een keer boven uit groeit. De meeste christenen ervaren echter regelmatig gevoelens van twijfel. Soms is alle troost en zekerheid uit je geloof weg, ook al ben je voor God nooit weg en ook niet te ver heen.

Afweerstoffen

Tim Keller zegt het volgende over twijfel:

Een geloof zonder twijfels is als een menselijk lichaam zonder afweerstoffen. Mensen die zorgeloos door het leven gaan, die te druk of te onverschillig zijn om moeilijke vragen te stellen over waarom ze geloven zoals ze geloven, zullen ontdekken dat ze met lege handen staan bij een tragische ervaring en met de mond vol tanden bij de prikkelende vragen van een slimme scepticus [= iemand die er voor kiest om overal aan te twijfelen]. Het geloof van een mens kan bijna van de ene op de andere dag instorten als hij of zij jaar in jaar uit weigert om met geduld naar zijn of haar twijfels te luisteren, twijfels die alleen na langdurige reflectie [= nadenken] terzijde kunnen worden geschoven. Gelovigen moeten erkennen dat ze twijfels hebben. En ze moeten er ook mee worstelen. Niet alleen met hun eigen twijfels, maar ook met die van hun vrienden en buren. Het is niet langer genoeg om er bepaalde overtuigingen op na te houden omdat je ze nu eenmaal geërfd hebt. Alleen als je lang en stevig geworsteld hebt met bezwaren tegen je geloof zul je in staat zijn plausibele [= geloofwaardige] (en geen belachelijke of kwetsende) redenen voor je geloof aan te voeren tegenover sceptici, inclusief jezelf. En daarbij zal zo'n proces ervoor zorgen dat je degenen die twijfelen, kunt begrijpen en respecteren, zelfs als je zelf een krachtig geloof verworven hebt. In onze huidige situatie is dat net zo belangrijk als het aanvoeren van goede argumenten.²

Niet elke soort twijfel is dezelfde. Als je twijfelt of God bestaat en of de Bijbel wel betrouwbaar is, dan noem je dat 'verstandstwijfel'. Bij 'gevoelstwijfel' vraag je je af of God er wel voor jou is, of Hij wel van jou houdt en of zijn genade ook voor jou bedoeld is. Beide soorten twijfel kom je in de Bijbel tegen. Zie de bijbelse gegevens op de volgende bladzijde.

² Tim Keller, *In alle redelijkheid. Christelijk geloof voor welwillende sceptici*. Franeker: Van Wijnen 2009⁷, 14-15.

Er is ook twijfel die te maken heeft met je houding ten opzichte van Gods geboden. Omdat je niet wilt luisteren naar wat God wil, trek je zijn bestaan in twijfel of zijn recht van spreken als het gaat om de keuzes in jouw leven. Voor zulke 'twijfel' is ongehoorzaamheid een beter woord.

Matteüs 11:1-10

In dit bijbelgedeelte laat Johannes de Doper vragen of Jezus wel werkelijk de Messias is. Dat zou je verstandstwijfel kunnen noemen. Maar het is ook een vorm van gevoelstwijfel, want Johannes komt tot zijn vraag door de verwarring over Gods leiding in zijn leven.

Marcus 9:17-24

Wanneer de Here Jezus de genezing van een jongen ineens laat afhangen van het geloof van zijn vader, aarzelt de man en roept: 'Ik geloof! Kom mijn ongelooft te hulp.' Een vorm van gevoelstwijfel.

Matteüs 28:16-20

Ook in dit bijbelgedeelte lopen verstandstwijfel en gevoelstwijfel door elkaar. Enkelen aarzelen als ze de opgestane Heer zien: is Hij het wel echt? Met waarschijnlijk daar doorheen de vraag: zijn wij nog wel goed genoeg om in zijn dienst te staan?

In het leven van de meeste christenen lopen gevoelstwijfel en verstandstwijfel regelmatig door elkaar heen. In het gewone leven is dat niet anders. Iemand die lijdt aan multiple sclerose en hoort over een nieuw medicijn, zal zich vanaf dat moment twee vragen stellen. Zal zo'n middel echt bestaan? (verstandstwijfel). De andere vraag is: zal het ook in mijn situatie echt helpen? (gevoelstwijfel).

De gevaarlijkste zieken zijn de patiënten die niet willen toegeven dat ze ziek zijn en daarom elke dokter weigeren. Daar bestaan geen medicijnen voor. De gevolgen kunnen dodelijk zijn. De gevaarlijkste gelovigen zijn de mensen die zeggen nooit te twijfelen, maar intussen hun twijfels ontkennen of verdringen. Ook daarvan kunnen de gevolgen dodelijk zijn.

Waar het vuur van geloof is, daar is de rook van twijfel. In welke vorm ook. Vanzelfsprekend wordt geloven in God nooit. Een geestelijke virusinfectie kan iedere christen overkomen. Je wilt het niet en toch gebeurt het. Het kan je verdrietig maken, want het haalt de vreugde uit je relatie met God weg. Gelukkig is Hij zelf dan niet weg.

Vastgehouden

Hebe Kohlbrugge is bekend geworden om haar verzetswerk. In 1944 werd ze gearresteerd en naar concentratiekamp Ravensbrück getransporteerd. Ondanks erbarmelijke omstandigheden wist ze te overleven.

Het is een van de vele wonderen die ze heeft meegemaakt. God en zijn engelen hebben haar leven bepaald, dat weet ze zeker. (...)

In Ravensbrück belandde ik met hoge koorts in een tyfusbarak. Ik deelde met drie mensen een bed. Ik heb daar gelukkig maar drie uur gelegen, anders was ik zelf besmet geraakt. Dankzij de hulp van twee Tsjechische communisten ben ik naar de enige elitebarak in heel Ravensbrück gebracht, met tien bedden voor 40.000 vrouwen. En daar kreeg ik een eigen bed. Nou, dat is een wonder. (...)

Maar bidden lukte haar in het concentratiekamp niet.

*Ik miste het ook niet, ik heb gewoon geleefd. Daarom zei ik na de oorlog tegen de theoloog ds. Miskotte: 'Ik ben geen christen.' Zijn antwoord was het beste dat hij kon geven: 'De Lieve Heer heeft jou vastgehouden, niet jij de Lieve Heer; dat kun je ook niet, zeker niet in zulke omstandigheden.' Dat was voor mij een eyeopener. Sindsdien weet ik heel zeker: het komt niet van mijn kant, het komt van die kant.'*³

De hulp van argumenten

De uiteindelijke overwinning van twijfel komt van de Here God zelf. Er zijn momenten waarop je Gods liefde heel dichtbij voelt, dan is alle twijfel even weg. Maar dat sluit niet uit dat ook het denken over geloof en wat daarmee samenhangt, helpen kan. Want er komen ook weer dagen daarna. De hulp van goede argumenten en heldere redeneringen wordt wel eens vergeten.

Je zou het kunnen vergelijken met een meisje, dat veel van haar vader houdt. Op de momenten dat zij zich kan koesteren in zijn zorg en liefde, weet ze genoeg. Maar op straat komt ze aldoor mensen tegen die haar vader belasteren. En in de krant wordt hij weggeschreven. Zelfs op het journaal wordt hem oneerlijkheid en fout gedrag verweten. Natuurlijk kan zij zich dan de vele goede momenten van thuis te binnen brengen. Dat probeert zij ook. Maar na drie weken en twintig kranten valt het niet meer mee om de goedheid van vader vol te houden. Ook al wil ze niets liever, want ze houdt van hem. Hij is tenslotte echt een vader voor haar. Wat kan zo'n meisje dan geholpen worden door heldere argumenten, die de goedheid en betrouwbaarheid van haar vader vaststellen en de krantenverhalen als leugen ontmaskeren! Die argumenten vervangen de liefde van haar vader niet. Maar ze helpen wel om die liefde ook op straat te blijven geloven. Zo is het ook met de hulp van argumenten en heldere redeneringen om te (blijven) geloven dat God er is en dat Hij betrouwbaar is.

In het volgende hoofdstuk vind je een aantal van die argumenten.

³ EO Visie, 2015, nr. 5.

Dit is de Bijbel, aflevering 66: De rijke betekenis van het woord 'geloof'.

Dit is de Bijbel, aflevering 109: Als God zwijgt.

Arjan Markus, *Adieu God. Over het afscheid van een persoonlijk God.*

Zoetermeer: Meinema 2010.

Alistair McGrath, *Ik twijfel. Een eerlijke bespreking.* Zoetermeer: Boekencentrum 1997.

W.G. Rietkerk, *Ik wou dat ik kon geloven. Over psychische factoren die een belemmering kunnen vormen voor het vertrouwen op God.*

Kampen: Kok 1996⁵.

Wim Rietkerk, *In dubio. Handboek voor twijfelaars.* Hoenderloo: Novapres 2000.

Reinier Sonneveld, *De stilte van God. Waarom geloven moeilijk is.* Amsterdam: Buijten en Schipperheijn 2013.

Kees van Ekris, *Dialogo, dans en duel. Preken voor tijdgenoten.*

Utrecht: KokBoekencentrum 2022, hoofdstuk 4.

Herziene
editie

Het woord 'dogmatiek' klinkt misschien stoffig, saai en moeilijk. Dit boek laat zien dat dat niet zo is. De gewone taal met duidelijke voorbeelden, heldere uitleg van belangrijke bijbelteksten, verdiepende gedeelten en herkenbare vragen zorgen voor een boeiend en prettig leesbaar boek. De auteurs zijn ervan overtuigd dat dogmatiek bijdraagt aan de verdieping van je geloof. Naast argumenten om te geloven komen de Drie-eenheid, de kerk, gebed, hemel en hel, Gods leiding in je leven en veel andere belangrijke thema's uit de Bijbel op een overzichtelijke manier aan de orde. Dit boek is zo geschreven dat zowel jongeren als volwassenen er hun winst mee kunnen doen.

- Verdieping van je geloof
- Heldere uitleg van moeilijke onderwerpen
- Met introductieverhalen, verdiepingsteksten, boeiende citaten, en verwijzingen naar filmpjes en podcasts

DR. ALMATINE LEENE is predikant van de NGK in Hattem, onderzoeker aan de Universiteit van Stellenbosch en docent dogmatiek en kerkgeschiedenis aan de VIAA Hogeschool in Zwolle.

DS. IR. WIM MARKUS is emeritus predikant binnen de PKN. Hij was voorzitter van en werkzaam bij de HGJB.

**'Informatief en
eigentijds.'**

Friesch Dagblad

**'Helder geschreven
en goed verzorgd.'**

Trouw

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 9789043542616 | NUR 700

9 789043 542616